

ע"פ 2685/17 - מדינת ישראל נגד שלמה נסים

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פלייליים
ע"פ 2685/17

לפני: כבוד השופט ע' פוגלמן

כבוד השופט מ' מזוז

כבוד השופט ד' מינץ

מדינת ישראל

המערערת:

נ ג ד

שלמה נסים

המשיב:

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

(השופטת מ' ברנט) מיום 9.2.2017 בת"פ

2051-09-14

כ"ב באלול התשע"ז (13.9.2017)

תאריך הישיבה:

עו"ד יוסף (ג'ואי) אש

בשם המערערת:

עו"ד שרון נהרי; עו"ד איתמר פלג

בשם המשיב:

פסק-דין

השופט מ' מזוז:

1. ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד (השופטת מ' ברנט) מיום 9.2.2017 בת"פ 2051-09-14, בו הורה על ביטולו של כתב האישום שהוגש נגד המשיב עקב קבלת טענה מקדמית לפי סעיף 149(4)

לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: החסד"פ).

2. לפי עובדות כתב האישום שהוגש נגד המשיב ונאשם נוסף (להלן: הנהג), המשיב עוסק בחקלאות במושב חצב ובסמוך לו, והוא מעסיקם של הנהג, שהינו נתין תאילנד, ושל נתינים תאים נוספים (להלן: הפועלים), ובהם Toem Chankaew, Surasak Khotmueang ו-Arthit Marasri (להלן: המנוחים). המשיב העסיק את הפועלים בעבודות חקלאיות בשטח חקלאי (להלן: השטח החקלאי) הסמוך לצומת חצב וכביש 40 (להלן: הכביש). הכביש הינו דרך בין-עירונית, סלולה ודו-מסלולית, אשר מהירות הנסיעה המרבית בה היא 90 קמ"ש. המסלולים מופרדים על ידי שטח הפרדה בנוי, ובכל מסלול שני נתיבים המופרדים בקו הפרדה מקווקו. על פי הוראת המשיב, הנהג, אשר החזיק ברישיון נהיגה פג תוקף, הסיע את הפועלים לשטח החקלאי באמצעות טרקטור שאליו מחובר גרור חד-סרני (להלן: הטרקטור ו-הגרור), עליו יושבים העובדים. הגרור הינו משטח בעל דופן קדמית אחת בלבד, הנעדר אמצעי זיהוי, מערכת בלמים, שרשראות בטיחות, מערכות חשמל ותאורה, ספסלי ישיבה וחגורות בטיחות. הגרור לא עבר מבחן כשירות ובטיחות המאפשר שימוש בו, הוא אינו מיועד כלל לתנועה בכבישים ציבוריים או להסעת נוסעים, ורישומו לא הוסדר על פי דין. במשך תקופה ארוכה הורה המשיב לנהג ולפועלים להגיע לשטח החקלאי באופן כזה שבעוד שהנהג יחצה את הכביש עם הטרקטור והגרור, בניגוד להסדרי התנועה במקום, הפועלים יחצו את הכביש באופן רגלי, אף זאת בניגוד להסדרי התנועה במקום.

ביום 12.5.2015, סמוך לשעה 06:00, הסיע הנהג את הטרקטור, אליו רתום הגרור שעליו ישבו 9 פועלים ובהם המנוחים, אל עבר הכביש והשטח החקלאי. הטרקטור חצה את הכביש מבלי לעצור בתמרור עצור, ובשלב זה התנגשה בטרקטור משאית שנסעה באחד מנתיבי הכביש. עקב התאונה ועצמת הפגיעה החזקה, הועפו תשעת הפועלים מהגרור והוטחו על הכביש. כתוצאה מהתאונה נהרגו שלושת המנוחים, נפצעו יתר הפועלים, ונגרמו כאבים לנהג המשאית.

במעשים האמורים, נטען בכתב האישום, פעל המשיב בפזיזות ומתוך קלות דעת לתוצאות מעשיו, תוך שהוא נוטל במודע סיכון בלתי-סביר לאפשרות גרימת התוצאות האמורות, מתוך תקווה להצליח למנען, ובכך גרם למותם של המנוחים.

3. בגין המעשים המתוארים יוחסו למערער 3 עבירות של הריגה, לפי סעיף 298 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין).

4. בדיון שהתקיים בבית משפט קמא ביום 9.2.2017, טען המשיב טענה מקדמית לפי סעיף 149(4) לחסד"פ, לפיה העובדות המתוארות בכתב האישום אינן מהוות עבירה. לטענת המשיב, הוא דאג לכך שלנהג יהיה רישיון נהיגה והנחה את הפועלים לרדת מהגרור בעת חציית הכביש. משכך, נטען כי בשים לב לאוטונומיה של המנוחים - אשר החליטו שלא לקיים את הנחיית המשיב לחצות הכביש ברגל ונתורו על הגרור - ובהתחשב באופן נהיגתו המסוכן של הנהג, הרי שנותק הקשר הסיבתי בין מעשי המשיב למות המנוחים. המשיב גרס כי עובדות כתב האישום אינן מגלות אפוא עבירה, וכי יש להורות על ביטולו.

5. בית המשפט קיבל את טענתו המקדמית של המשיב, וקבע כי גם אם תוכחנה עובדות כתב האישום על פי נוסחן, רכיבי עבירת ההריגה אינם מתמלאים, ואין אפשרות להרשיע את המשיב בהריגה, בהעדר קשר סיבתי עובדתי בין המיוחס למשיב לתוצאה הטראגית:

"... צודק ב"כ הנאשם 1, כי על פי נוסחו של כתב האישום... הרי שהנאשם 1 הנחה את הנאשם 2 [הנהג - מ.מ.] ואת הפועלים שלא לנסוע על הגרור המאולתר והמסוכן בעת חציית הכביש. ללמדנו, כי הנאשם 1 התמודד עם הסיכון הצפוי על מנת למנוע אותו. מקרה המוות אירע בכביש, לאחר שהנאשם 2 והפועלים לא שעו להוראתו של הנאשם 1 - וזאת על אף יחסי המרות הנטענים - ונותרו על הגרור. פשיטא, כי אין על פי נוסחו של כתב האישום מעשה או מחדל המיוחסים לנאשם 1, המהווים את הגורם הממשי למות המנוחים, דהיינו - אין קשר סיבתי עובדתי בין המיוחס לנאשם 1 בכתב האישום לבין התוצאה העגומה והטראגית, היא מותם של המנוחים" (שם, בפסקה 10; ההדגשה במקור).

בית המשפט דחה את טענת המדינה כי קיים פוטנציאל להרשעת המשיב בעבירות המיוחסות לו נוכח מחדלו מלהשגיח על מילוי הוראתו לפועלים שלא לנסוע על גבי הגרור בעת חציית הכביש. נקבע כי טענה זו של המדינה, לפיה מחדל המשיב הוא שהביא למות המנוחים, לא בא זכרה בכתב האישום, ומשכך לא ניתן להרשיע את המערער בהריגה בגין מחדל זה. נוכח האמור הורה בית המשפט על ביטול כתב האישום בכל הנוגע למשיב.

6. המדינה לא השלימה עם החלטתו האמורה של בית משפט קמא, וכעת מונח לפנינו ערעור המדינה עליה. לטענת המדינה, שגה בית המשפט בקבעו כי עובדות כתב האישום אינן מגלות קיומו של קשר סיבתי עובדתי בין המעשים המיוחסים למשיב לבין מותם של המנוחים, שכן מעשי המשיב הם בבחינת "סיבה-בלעדיה-אין" לתוצאת מותם של המנוחים, גם מקום בו מוסכם כי המשיב הנחה את המנוחים לחצות את הכביש באופן רגלי ולא בנסיעה על גבי הגרור. נטען כי אלמלא היה המשיב מורה לנהג ולמנוחים להגיע לשטח החקלאי באמצעות חציית הכביש הסואן, במקום מסוכן ואסור לחצייה, לא הייתה מתרחשת התאונה הקטלנית, וזאת גם בהינתן שהמנוחים התעלמו מהנחיית המשיב לחצות את הכביש באופן רגלי. כן טוענת המדינה, כי מתקיים קשר סיבתי משפטי בין מעשי המשיב לבין התוצאה, מאחר שהמשיב הוא שהעמיד בסכנה את חיי המנוחים - עובדים זרים התלויים במשיב לפרנסתם - אשר לא הייתה להם ברירה אלא לחצות את הכביש במקום מסוכן. נוכח יחסי כוחות בלתי-שוויוניים אלה, טוענת המדינה, מוצדק לכל הפחות ליתן אפשרות לברר את אחריותו של המשיב לגרימת מות המנוחים, חלף ביטול כתב האישום טרם בירור אחריות זו.

המשיב, מנגד, סומך את ידיו על פסק דינו של בית משפט קמא ועותר לדחיית הערעור. המשיב מדגיש כי החלטתם של המנוחים ויתר הפועלים לחצות את הכביש בעודם ישובים על הגרור נובעת מבחירה עצמאית שלהם, בניגוד להוראות המשיב. כן טוען המשיב, כי הנהג התעלם גם הוא מהוראותיו, ואף נמנע מלציית לתמרור עצור טרם חציית הכביש עם הטרקטור. לטענת המשיב, "מחדלים אלו הם כה משמעותיים ושוורשיים, כך שבכוחו של כל אחד ולא כל שכן בכוחם המצטבר של כולם יחד, להוות 'גורמים זרים מתערבים' המוציאים את המשיב ממתחם האחריות המשפטית והעובדתית לתוצאה הטראגית שאירעה". כן נטען, כי יש לקבוע כי המשיב לא היה חייב לצפות את התרחשות התאונה ואת מות המנוחים גם מטעמים שבשיקולי מדיניות, לפיהם לא צודק להעמיד לדין מעסיק בשל תוצאה הנובעת ממעשים של עובדיו המנוגדים לחוק ולהוראות הבטיחות. בנוסף, המשיב מדגיש כי הפועלים הינם בגירים, עובדים בעלי ניסיון, אשר היו מודעים היטב לסיכון שהתנהגותם, וכי חזקה על הנהג, כבעל רישיון נהיגה בישראל, כי הוא מכיר את חוקי התנועה וכי הוא נטל את הסיכון שהוביל לתאונה במודעות מלאה, ובכך "ניתק" את המשיב מאחריות למות המנוחים. כן נטען, כי ראיה לכך שהפועלים לא היו ב"עמדת נחיתות" ביחס למשיב היא שהם לא הקפידו למלא את הוראות הבטיחות אותן הנהיג. עוד טוען המשיב, כי בהינתן מצב דברים בו כפות המאזניים בשאלת התקיימות הקשר הסיבתי המשפטי הינן שקולות - יש להעדיף את הפרשנות המקלה עם המשיב, כזו השוללת קיומו של קשר סיבתי משפטי.

7. בדיון שנערך לפנינו ביום 13.9.2017 חזרו באי כוח הצדדים על עיקרי טענותיהם שבכתב. בא כוח המדינה הדגיש כי מאחר שבית משפט קמא ביטל את כתב האישום טרם שלב שמיעת הראיות, מצויים בידי התביעה נתונים שבית המשפט לא נחשף אליהם. כך למשל, לפי הראיות שבידי המדינה, הנהג והפועלים לא היו מוכרחים לחצות את הכביש

במקום אסור ומסוכן במטרה להגיע לשדה החקלאי, אלא הם יכולים היו להגיע לשטח החקלאי בדרך אחרת, חוקית ומוסדרת, הארוכה בכ- 1.5 ק"מ מהדרך הלא חוקית. לטענת בא כוח המדינה, העובדה שהאלטרנטיבה החוקית להגעה לשדה החקלאי הייתה כרוכה בנסיעה ארוכה יותר, היא שדרבנה את המשיב להנחות את פועליו לחצות את הכביש באורח בלתי-חוקי. כן נטען, כי המשיב עצמו מסר באחת מהודעותיו במשטרה כי הוא הזהיר את הפועלים "עשרות פעמים" מחצייה של הכביש שלא באופן רגלי, ומכאן שהוא היה מודע לאפשרות שהפועלים עלולים לבחור לעתים שלא לרדת מהגורר, ובכך לסכן את חייהם.

בא כוח המשיב הדגיש שוב כי מעובדות כתב האישום עולה כי הפועלים והנהג התעלמו באופן גורף מהוראות הבטיחות הברורות של המשיב, ומשכך הם מהווים "גורמים זרים מתערבים" המנתקים את הקשר הסיבתי שבין מעשי המשיב למות המנוחים.

דין והכרעה

8. כמפורט לעיל, בית משפט קמא הורה על ביטול כתב האישום נוכח קבלת טענתו המקדמית של המשיב כי העובדות המתוארות בכתב האישום אינן מהוות עבירה. משמעוה של טענה מקדמית זו, המעוגנת כאמור בסעיף 149(4) לחסד"פ, היא שגם בהנחה שעובדות כתב האישום תוכחנה במלואן בבית המשפט, לא יהיה בכך בסיס נאות להרשעת נאשם בעבירה המיוחסת לו או בעבירה אחרת מאותו "סוג" (יעקב קדמי על סדר הדין בפלילים 1293 (מהדורה מעודכנת, 2009)). ודוק: בית המשפט יקבע כי העובדות המפורטות בכתב האישום אינן מהוות עבירה, אך ורק מקום בו גם אם תוכחנה כל אותן העובדות, לא תהיה כלהיתכנות להרשעתו של הנאשם בעבירה המיוחסת לו או בעבירה מאותו סוג.

משנטענה טענה מקדמית על בית המשפט להחליט בה לאלתר, ואולם הוא רשאי "להשהות את מתן החלטתו לשלב אחר של המשפט" (סעיף 150 לחסד"פ). ומשקיבל בית המשפט טענה מקדמית מהטענות המקדמיות המנויות בסעיף 149 לחסד"פ, רשאי הוא לתקן את כתב האישום או להורות על ביטולו (שם). החלטה לאלתר בה מורה בית המשפט על ביטול כתב האישום צריכה להינתן רק במקרה ברור ומובהק בו אין כאמור כלהיתכנות להרשעתו של הנאשם בעבירה המיוחסת לו או בעבירה מאותו סוג.

9. נוכח האמור, השאלה העומדת במוקד הערעור דנן היא האם העובדות המפורטות בכתב האישום שהוגש נגד המשיב מגלמות פוטנציאל להרשעתו בעבירות שיוחסו לו או בעבירות מאותו סוג, או שמא אף בהנחה שתוכחנה כל העובדות המפורטות בכתב האישום, לא תהיה כל היתכנות להרשעת המשיב בעבירות המיוחסות לו או בעבירות מאותו סוג.

לאחר בחינת עובדות כתב האישום וטענות הצדדים, אני סבור כי לא היה מקום לקבוע שכתב האישום נגד המשיב נעדר כלהיתכנות להרשעתו בעבירות שיוחסו לו או בעבירות מאותו סוג, וכי שגה בית משפט קמא בבטלו את כתב האישום.

10. כידוע, עבירת ההריגה בה מואשם המשיב הינה עבירת תוצאה. משכך, התגבשותה של העבירה תלויה בהוכחתו

של קשר סיבתי בין היסוד העובדתי של העבירה (מעשה או מחדל אסורים) לבין תוצאתה (מותו של אדם) (דנ"פ 404/13 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 19 לפסק דין של הנשיא גרוניס (24.3.2017), להלן: ענין פלוני; ש"ז פלר יסודות בדיני עונשין א' 428-427 (1978), להלן: פלר). לשם הוכחת קשר סיבתי זה, על התביעה להוכיח התקיימותם של שני סוגים של קשר סיבתי: קשר סיבתי עובדתי וקשר סיבתי משפטי. המבחן הקובע לבחינת הקשר הסיבתי העובדתי הוא מבחן ה"סיבה-בלעדיה-אין" (causa sine qua non), לפיו מעשה אסור הוא בבחינת גורם לתוצאת העבירה, כאשר אלמלא המעשה האסור לא הייתה מתרחשת התוצאה. מדובר במבחן בעל אופי "פיזי-מדעי", "אמפירי-היסטורי", "צופה פני עבר", הבוחן את השפעת המעשה על התוצאה כפי שקרתה בפועל (ענין פלוני, בפסקאות 19-20 לפסק דין של הנשיא גרוניס; ע"פ 10715/08 ולס נ' מדינת ישראל, פסקה 29 לפסק דין של השופט לוי (1.9.2009); ע"פ 4512/09 רוסו-לופו נ' מדינת ישראל, פסקה 15 (31.8.2010); פלר, בעמ' 431-430).

מבחן הקשר הסיבתי המשפטי, לעומת זאת, עוסק בקביעת אחריות פלילית, והוא נבחן בעיקר לפי "מבחן הצפיות הסבירה", הכולל בחינתן של שתי שאלות: הראשונה, האם אדם סביר יכול היה לצפות את התוצאה. מטרת שאלה זו היא "לבצע צמצום ראשוני וגם של השרשרת העובדתית", אשר "מתפרסת אף על פעולות הרחוקות מאוד בשרשרת מן התוצאה", וזאת כדי לנפות את הפעולות אשר אינן צפויות להביא לתוצאת העבירה ואשר הטלת אחריות פלילית בגינן אינה מקיימת את תכליות העבירה. השאלה השנייה בוחנת האם אדם סביר צריך היה לצפות את התוצאה. היינו, בשלב זה נקבע על אילו מהפעולות שאדם סביר יכול היה לצפות את תוצאתן ראוי להטיל אחריות פלילית, בהתבסס על שיקולים של מדיניות משפטית (ענין פלוני, בפסקאות 23-24 לפסק דין של הנשיא גרוניס. ראו גם: ע"פ 6026/11 טמטאווי נ' מדינת ישראל, פסקה 36 (24.8.2015)).

11. ומכאן לענייננו.

מעובדות כתב האישום עולה כי המשיב הורה לנהג ולפועלים לחצות את הכביש הבין-עירוני, אשר כאמור לעיל המהירות המרבית המותרת לנסיעה בו היא 90 קמ"ש, בניגוד לחוק ולהסדרי התנועה במקום. זאת ועוד, הגרור עליו נסעו הפועלים לעבר השטח החקלאי, כאמור, אינו בטיחותי ואינו מיועד להסעת נוסעים. כפי שפורט, בכתב האישום צוין כי המשיב הנחה את הנהג ואת הפועלים שלא לנסוע על גבי הגרור בעת חציית הכביש, אלא שהפועלים לא שעו להוראות אלו, וחלף חצייה רגלית של הכביש, נותרו על גבי הגרור. בית משפט קמא קבע כי נוכח ההוראה האמורה של המשיב לנהג ולפועלים, ובשל העובדה שהאחרונים פעלו על דעת עצמם, הרי ש"אין קשר סיבתי עובדתי בין המיחוס לנאשם 1 בכתב האישום לבין התוצאה העגומה והטראגית, היא מותם של המנוחים", ומשכך יש לקבוע כי עובדות כתב האישום אינן מהוות עבירה. סבורני שבקביעתו זו נפל בית משפט קמא לכלל שגגה.

כאמור, לשם בחינת קיומו של קשר סיבתי עובדתי בין המעשה האסור לבין תוצאת העבירה, על בית המשפט לבחון אך האם המעשה האסור הוא "סיבה-בלעדיה-אין" לתוצאת העבירה. בענייננו, ברור כי אלמלא היה המשיב מורה לנהג ולפועלים להגיע לשדה החקלאי באמצעות חציית הכביש בניגוד לחוק (בין אם רגלית ובין אם על גבי הגרור הבלתי-בטיחותי), לא היו הפועלים חוצים את הכביש המסוכן, והתאונה הקטלנית לא הייתה מתרחשת. העובדה שהתאונה התרחשה כפי שהתרחשה גם משום שהפועלים החליטו להתעלם מהנחיית המשיב לחצות את הכביש באופן רגלי, אינה מנתקת את הקשר הסיבתי העובדתי, שכן כאמור, הוראת המשיב לנהג ולפועלים להגיע לשדה החקלאי באמצעות חציית הכביש בניגוד לדין (בכל אופן שהוא) היא בכל מקרה "סיבה-בלעדיה-אין" להתרחשות התאונה הקטלנית. משכך, ברי כי מתקיים בענייננו קשר סיבתי עובדתי בין המעשים המיחוסים למשיב לבין מות המנוחים, ואין מנוס מלקבוע כי בית משפט קמא שגה בקבעו כי קשר סיבתי עובדתי שכזה אינו מתקיים בנסיבות דנן.

עמוד 5

12. אכן, אין בעצם העובדה שאלמלא מעשי המשיב לא הייתה מתרחשת בפועל התאונה הקטלנית, כדי להביא לבדה לקביעה כי המשיב נושא באחריות פלילית למות המנוחים. כפי שפירטתי לעיל, לא בכל מקרה בו מעשי הנאשם מהווים "סיבה-בלעדיה-אין" לתוצאת העבירה, נקבע כי מתקיים קשר סיבתי ביניהם. לזו זה היה מצב הדברים, היינו מוצאים עצמנו מטילים אחריות פלילית, באופן שאינו מתיישב עם השכל הישר, גם על גורמים אשר תרמו להתגשמות תוצאת העבירה בצורה שולית או מינורית בלבד, או על כאלה שלא ראוי להטיל עליהם אחריות פלילית מסיבות שבמדיניות משפטית. על האבסורד שבהטלת אחריות פלילית על כל גורם שהיה במעשיו ולו שמץ של תרומה להתרחשות תוצאת העבירה, עמד באופן ציורי השופט מ' זילברג, בצינו כי -

"מן המפורסמות הוא, כי הקשר הסיבתי הערטילאי בין המעשה והתוצאה, אין בו לבד כדי להטיל אחריות משפטית על עושה המעשה. רצוני לומר, כי מבחן ה- *cause sine qua non*, בעברית: מבחן הסיבה 'בלעדיה אין', איננו המבחן הבלעדי לקביעת האחריות המשפטית. אין לך מעשה או מאורע אשר לא תקדם לו שרשרת ארוכה, בעצם: שרשרת אינסופית, של סיבות הכרחיות, ואם כי מבחינה מדעית או פילוסופית - כפי שכבר הורה ג'והן סטיוארט מיל - אין יסוד כל-שהוא להפלות ביניהן, הרי איש לא יעלה על הדעת לראות את כולן כשוות ערך לגבי האחריות המשפטית, האזרחית או הפלילית. שאם לא תאמר כן, תגיע סוף סוף לאדם הראשון כעילת העילות לכל פשעי האנושות" (ע"פ 47/56 מלכה נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד י 1543, 1548 (1956); ההדגשה במקור)

על כן, כמפורט בפסקה 10 לעיל, לצד בחינת התקיימותו של קשר סיבתי עובדתי בין מעשיו האסורים של נאשם לבין תוצאת העבירה, נדרש בית המשפט לבחון האם מתקיים קשר סיבתי משפטי ביניהם. בענייננו, מוסכם וברור לכל כי מעשיו האסורים של המשיב (הנחייתו את הנהג והפועלים להגיע לשדה החקלאי באמצעות חצייה שלא כדין של הכביש; הסעת הפועלים על גבי גרור לא חוקי ולא בטיחותי), לא היה די בהם, כשלעצמם, כדי להביא להתרחשותה של התאונה הקטלנית, אשר לשם היווצרותה נדרש שילוב מצער של גורמים נוספים. בין גורמים אלה ניתן למנות את המשאית שנסעה על הכביש והתנגשה בגרור; הנהג אשר נמנע מלעצור בתמרור עצור; והפועלים עצמם, לרבות המנוחים, אשר נמנעו מלציית להוראת המשיב לחצות את הכביש רגלית ולא כשהם ישובים על הגרור. גורמים נוספים אלה הם בבחינת "גורם זר מתערב":

"לעיתים, המעשה של הנאשם אינו מספיק בפני עצמו כדי להביא לתוצאה האסורה, ואלו מצטרף גורם, או גורמים נוספים, אשר יחד עמו מביאים להתרחשותה של התוצאה. כך, למשל, אדם דוחף את חברו לכביש וחברו נפגע בידי מכונית חולפת ונהרג. אלמלא המכונית החולפת לא היה מאבד החבר את חייו. בכך, מהווה המכונית (יחד עם הנהג בה) גורם זר מתערב, שהתערבותו מצטרפת לפעולתו של הדוחף בגרימת התוצאה הקטלנית. לוי ולדרמן מתארים זאת כך: 'ההתנהגות האמורה [של הנאשם - א' ג'] מהווה במקרים אלה גורם ראשוני, פלילי באופיו, שסלל ברשלנותו, פיזיותו או אפילו במתכוון את הדרך לאירוע התוצאה, ואילו הגורם הנוסף תרם במישרין להתרחשות האסורה בעצם התערבותו' (לוי ולדרמן, עמ' 344; עוד ראו, למשל, רבין וואקי, עמ' 316). אף קורבן העבירה עשוי להיחשב כגורם זר מתערב (לוי ולדרמן, שם; רבין וואקי, שם). בתחילה, התפתחה בפסיקה מגמה אשר שמה את הדגש על פעולתו של הגורם המתערב... (לסקירה מקיפה של הפסיקה בעניין זה ראו לוי ולדרמן, עמ' 346-352). ברם, ברבות השנים חל שינוי במגמה זו ובית המשפט עבר לבחון את התערבותו של הגורם הזר באספקלריה של צפיות הנאשם בלבד (לוי ולדרמן, שם). גישה זו שמה את הדגש בבחינת השאלה האם ההתערבות הייתה כזו שניתן וצריך היה לצפות אותה באופן סביר (ראו, למשל, ע"פ 402/75 אלגביש נ' מדינת ישראל, פ"ד (2) 561, 575-577 (השופט מ' שמגר) (1976)). המבחן העיקרי אם כן, להשפעתו של גורם זר מתערב על הקשר הסיבתי המשפטי, הוא בשאלה האם הייתה חובה על הנאשם, כאדם סביר, לצפות את התערבותו של הגורם המתערב. ודוקו, אף מבחן זה, מושפע ממהותו של הקשר הסיבתי המשפטי, אשר כאמור הוא עניין שבמדיניות. על כן, אין לשלול מצבים בהם ניתן יהיה לצפות את התערבות הגורם הזר ועדיין ייקבע כי לא מתקיים קשר סיבתי משפטי ולהיפך. והכל, בהתאם לנסיבות המיוחדות של כל מקרה" (ענין פלוני, בפסקה 25 לפסק דינו של הנשיא גרוניס; ההדגשה במקור).

עינינו הרואות, לא בכל מקרה בו "גורם זר מתערב" הוא שבסופו של דבר הביא להתרחשותה של תוצאת העבירה, יקבע בית המשפט באופן קטגורי כי אין מתקיים קשר סיבתי משפטי בין מעשי הנאשם לבין התוצאה האסורה. ההכרעה בענין זה תלויה כאמור במענה על השאלה האם הנאשם, כאדם סביר, יכול וצריך היה לצפות את התערבותו של הגורם הזר המתערב. כפי שהודגש לא אחת בפסיקה, קביעה זו היא פועל יוצא של נסיבותיו הספציפיות של המקרה הקונקרטי המונח לפני בית המשפט ובחינת השאלה של צפיות הנאשם בגדרו (ענין פלוני לעיל; פסקה 34 לפסק דיני בע"פ 149/15 מורה נ' מדינת ישראל (22.11.2016); ודנ"פ 983/02 יעקובוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(4) 395, 385 (2002)), וככלל היא דורשת סקירה של החומר הראייתי שבתיק, שמיעה של עדותם של עדים רלבנטיים ובחינה של טענותיהם הפרטניות של הצדדים.

13. בענייננו, לא היה מקום שבית משפט קמא יקבע כאמור כי אי-ציותם של הפועלים להוראת המשיב לחצות את הכביש באופן רגלי, מנתק כשלעצמו את הקשר הסיבתי העובדתי שבין מעשי המשיב לבין מות המנוחים, וממילא נדרשת בחינה גם של הקשר הסיבתי המשפטי, אשר טרם נערכה. אכן, לא מן הנמנע - ואיני מביע כל עמדה בענין - כי לאחר בחינה של שאלת הקשר הסיבתי המשפטי, יגיע בית משפט קמא למסקנה כי זה אכן אינו מתקיים. אולם קביעה כזו (בהתייחס למרכיב העובדתי של מבחן הצפיות) דורשת כאמור בחינה של הראיות והעדויות שבתיק, והיא אינה יכולה להיעשות במסגרת הכרעה בטענה מקדמית, טרם שלב ההוכחות. ממילא, בנסיבות ענייננו, לא ניתן היה לקבוע בשלב האמור כי אין כל היתכנות להרשעתו של המשיב בעבירות ההריגה המיוחסות לו, ובית משפט קמא אף לא בחן את היתכנות הרשעתו של המשיב בעבירות מאותו סוג, כגון גרימת מוות ברשלנות. על כן, החלטתו של בית משפט קמא לבטל את כתב האישום - אינה מבוססת.

14. אשר על כן, אציע לחבריי לקבל את ערעור המדינה ולהורות על ביטול פסק דינו של בית משפט קמא ועל השבת התיק להמשך שמיעה בפניו. למען הזהירות, יודגש כי לצורך מסקנתנו זו אין אנו נדרשים כלל לבחינת החומר הראייתי שהוגש על ידי מי מהצדדים ואין בהחלטתנו כדי להביע כל עמדה לענין אחריותו הפלילית של המשיב לעבירות המיוחסות לו או לעבירות אחרות או באשר לסיכוי הרשעתו. כל אלה עניינים המסורים להכרעתה של הערכאה הדיונית בשלב הדיוני המתאים.

ש ו פ ט

השופט ע' פוגלמן:

אני מצטרף בהסכמה למסקנת חברי השופט מ' מזוז שלפיה במקרה דנא קיים קשר סיבתי עובדתי בין המעשים המיוחסים למשיב, כמתואר בכתב האישום, לבין מות המנוחים. מטעם זה אף אני סבור כי לא היה מקום להורות על ביטול כתב האישום שהוגש נגד המשיב מכוח העילה המנויה בסעיף 149(4) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 וכי יש להחזיר את התיק לבית המשפט המחוזי להמשך שמיעה. זאת, כפי שציין חברי, מבלי שגביע עמדה בשאלת קיומו של הקשר הסיבתי המשפטי הנדרש לשם הרשעת המשיב בעבירת ההריגה, הטעונה כאמור הכרעתו של בית המשפט המחוזי במסגרת ההליך העיקרי, לאחר שמיעת הראיות בתיק.

ש ו פ ט

עמוד 7

השופט ד' מינץ:

אני מסכים לתוצאה אליה הגיע חברי השופט מ' מזוז.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט מ' מזוז.

ניתן היום, ו' בתשרי התשע"ח (26.9.2017).

שופט

שופט

שופט
